

Література

1. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Уряд відкриває більш 300 реєстрів і наборів даних. - Антикорупційний портал // [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.acrc.org.ua/ua>.
3. Про публічні закупівлі : Закон України від 16 лютого 2016 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. У 2016 році Яценюк має намір заощадити мінімум 5 мільярдів гривень на електронних закупівлях // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/politics>.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році : Закон України від 15.03.2016 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
6. Шешуряк Ю. Вступил в силу Закон об электронном декларировании / Ю. Шешуряк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.](#)

УДК 340.11

ПРАВОВІ ЗАСОБИ: ПОНЯТТЯ ТА ЇХ ВИДИ

Бурятинська Н.І. – завідувач циклової комісії з правознавства
Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського

У юридичній літературі сутність поняття «правові засоби» витлумачують у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні - це всі правові явища, інституційні установки та форми, які тим чи іншим чином пов'язані з регулятивною (охоронною) дією права [1, с. 39].

У вузькому значенні - передбачені правом (законом, індивідуально-правовим актом, договором) юридично значущі дії (їх поєднання та комбінація), які здійснюються суб'єктами з відповідним ступенем дозволеності чи не забороненими законом способами для задоволення їх інтересів, досягнення соціально корисних цілей. Як різновид правових засобів, ці дії є не фактичними, а змодельованими та забезпеченими нормами права, використовуються як інструмент здійснення відповідних правомірних дій, водночас пов'язаних із захистом порушеного права чи забезпеченого законом інтересу [2, с. 402]

Категорію «правові засоби» С. Алексєєв зараховує до категорій загального та універсального порядку, які охоплюють весь юридичний інструментарій: юридичні норми та інші юридичні інструменти, а також «структури» (конструкції) юридичної регуляції. Цим він підкреслює багаторівневість правових засобів, їх функціональну спрямованість та інструментальний характер, розглядає їх як інструмент вирішення

конкретних завдань, реалізації потенціалу та сили права [3, с. 14-15].

До правових засобів Ю. Тихомиров відносить і діяння: видання підзаконних нормативно-правових актів на основі закону, на його виконання та відповідно до нього, процес відміни та зміни цих актів, правильне застосування законів та ін. [4, с. 203].

Сучасну своєрідність правових засобів виявляють їх соціальна цінність (забезпечення досягнення правових цілей), здатність відображати інформаційні якості права і створювати умови для його дії, а також зумовлювати юридичні наслідки. Джерелом їх забезпечення є примусова сила держави. У сукупності засобів правового регулювання В. Горшеньов вирізняє засоби впливу (зовнішні фактори стосовно волі суб'єктів - дозволи та заборони) та засоби реалізації права (це результат реагування суб'єктів на правовий вплив - здійснення дозволенних законом дій та утримання від заборонених дій) [5, с. 65-67].

У самому загальному виді на думку Л. Малько правові засоби - це правові явища, що виражаються в інструментах (встановленнях) і діяннях (технології), з допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення соціально корисних цілей [6, с. 68-69].

Ці цілі можуть бути різні, але в кінцевому рахунку вони зводяться до

справедливої упорядкованості суспільних відносин. В якості правових засобів виступають норми права, правозастосовчі акти, договори, юридичні факти, суб'єктивні права, юридичні обов'язки, заборони, пільги, заохочення, покарання тощо.

На наш погляд до ознак правових засобів слід віднести:

1) виражають собою всі узагальнюючі юридичні способи забезпечення інтересів суб'єктів права, досягнення поставлених цілей (у чому проявляється соціальна цінність даних утворень та в цілому права);

2) відображають інформаційно-енергетичні якості і ресурси права, що додає їм особливу юридичну чинність, спрямовану на подолання перешкод, що стоять на шляху задоволення інтересів учасників правовідносин;

3) поєднуються певним чином, виступають основними працюючими частинами (елементами) дії права, механізму правового регулювання - МПР, правових режимів (тобто функціонального боку права);

4) призводять до юридичних наслідків, конкретних результатами, тією чи іншою мірою ефективності правового регулювання;

5) забезпечуються державою.

В юридичній літературі відсутня єдність у поглядах на класифікацію правових засобів, але ми зупинимось на таких, які є найбільш поширеними серед науковців у галузі теорії права. Засоби правового регулювання класифікуються за різними критеріями. В залежності від ступеня складності їх поділяють на первинні (прості) і комплексні (складні). Якщо до перших належать найпростіші і неподільні приписи - суб'єктивні права та юридичні обов'язки, заохочення і покарання, пільги і заборони тощо, то до других - комбіновані, що складаються в свою чергу з найпростіших - договір, норма, інститут, правовий режим і ін.

По виконуваній ролі вони поділяються на регулятивні (дозволу) та охоронні (заходів захисту); за предметом правового регулювання - на конституційні, адміністративні, цивільні, кримінальні та ін.; за характером - на матеріально-правові (рекомендації) і процесуальні (позов); значущості наслідків - на звичайні (штраф) і виняткові (смертна кара); за часом дії - на постійні (громадянство) і тимчасові (премія);

по виду правового регулювання - на нормативні (встановлені в нормах права заборони) й індивідуальні (акт застосування права, акти реалізації прав і обов'язків); інформаційно-психологічної спрямованості - на стимулюючі (пільги) та обмежують (зупинення) тощо.

Важливе місце серед засобів правового регулювання належить правовому режиму. М. Матузов та О. Малько під правовим режимом розуміють особливий порядок правового регулювання, виражений у певному поєднанні юридичних засобів, що створюють відповідний соціальний стан, сприятливі чи несприятливі умови для задоволення інтересів суб'єктів права [7, с. 14].

Правовий режим - певна сукупність юридичних засобів, що застосовуються в певній сфері суспільних відносин, характеризує особливості правового впливу та забезпечує дію механізму правового регулювання. Йому притаманні такі особливості:

1) встановлюється законодавством та забезпечується примусовою силою держави;

2) характеризується певним рівнем стабільності та високим рівнем нормативності;

3) регламентує певні сфери суспільних відносин і діяльність

4) є специфічним порядком правового регулювання, що складається із сукупності юридичних засобів, спрямованих на досягнення певної мети і характеризується певним їх співвідношенням;

5) в основу правового режиму покладений конкретний спосіб правового регулювання - заборона, дозвіл чи позитивне зобов'язання;

6) найстійкішим та визначеним в їх змісті є загальне юридичне становище суб'єктів права, в якому концентруються всі особливості правового режиму;

7) фігурує як кінцевий результат певне правове становище, що склалося в суспільстві в результаті використання правової форми регулювання суспільних відносин.

Таким чином в основі правового режиму - різні способи правового регулювання: дозволи, заборони, зобов'язання. Правові режими забезпечують дію механізму правового регулювання, що зумовлює їх теоретичну та практичну значущість.

Узагальнивши вище викладене, слід підкреслити, що правові засоби явище багатогранне та багатоаспектне, дана категорія використовується по відношенню до права в цілому, в процесі правового

регулювання його механізму, по відношенню до правових режимів тощо. Зазначене свідчить про необхідність всебічного аналізу даної категорії з точки зору інструментальної теорії права.

Література

1. Шундикова К.В. Механизм правового регулирования: Учебное пособие / Под.ред. А.В. Малько. – Саратов: СГАП, 2001. – 104 с.
2. Рассказов Л.П. Теория государства и права: Учебник для вузов. – М.: Рио, 2008. – 463 с.
3. Алексеев С.С. Правові засоби: постановка проблеми, поняття, класифікація / С.С. Алексеев // Советское государство и право. - 1987. - № 6. - С. 13-16.
4. Тихомиров Ю.А. Правовое регулирование: Теория и практика: Монография. М.: Формула права, 2008. – 400 с.
5. Теория юридического процесса / Бенедик И.В., Горшенев В.М., Крупин В.Г. и др.; Под общ.ред.: Горшенев В.М. - Харьков: Вища шк., 1985. - 192 с.
6. Малько Л В. Правові засоби: питання теорії і практики / Л.В. Малько // Журнал російського права. - 1998. - № 8. - С. 66-77.
7. Матузов Н. И. Правовые режимы: понятие и виды / Н.И. Матузов, А.В. Малько // Право и политика. – 1996. – Вып. 4. – С. 14 -19.

УДК 328.18

ЛЮСТРАЦІЯ В УКРАЇНІ: В ПОШУКАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ

Поджаренко К.Є. – к.ю.н.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Люстрація – процес очищення державної влади – це складне поєднання політичних та юридичних процесів. Напевно, сьогодні проблема очищення державної влади шляхом застосування спеціальних процедур є однією із гострих та суперечливих і в науці, і в практиці. Не існує однозначної думки про те чи не створює люстрація загроз для належного рівня захисту прав та свобод людини і громадянина.

Зміст люстрації проявляється в тому, що на законодавчому рівні регламентується доступ до державних посад для осіб, пов'язаних в минулому з репресивним апаратом або щодо осіб, причетних до режимів, що порушували права людини. Слід зазначити, що у країнах, де до влади через кілька років після антикомуністичних революцій повернулися посткомуністичні партії, процес люстрації пройшов у м'яких формах і поступово припинився – Угорщина, Словаччина, Болгарія. Більш «жорстока» модель очищення влади спостерігалась у Польщі, Румунії та Чехословаччині.

Основним важливим необхідним принципом при застосуванні процесу очищення влади, при проведенні люстрації - є принцип збереження балансу між

підтримкою демократії, суспільними інтересами та повагою до особистих прав кожної людини.

Процес люстрації сам по собі не створює загроз для належного рівня захисту прав та свобод людини і громадянина. Про це неодноразово говорила Рада Європи. Однак, виникає питання про співвідносність люстрації з основними правами людини та доцільність її використання у ситуаціях, коли наявні інші альтернативи. Сама по собі люстрація не передбачає покарання за дію чи бездіяльність. За допомогою відповідних норм фактично встановлюються додаткові професійні критерії для осіб, які претендують на державну посаду. Ті, хто не відповідає цим критеріям, мають бути звільнені з державних посад з заборонаю займати їх протягом певного часу. Якщо ж у діях людини є склад кримінального чи адміністративного злочину, прийняти рішення про покарання може тільки суд [1].

Хоча люстрацію часто вважають механізмом, необхідним для очищення суспільства, прискорення зміни еліт, захисту національних інтересів України, відсторонення від владних повноважень осіб, які своїми діями нівелювали засадничі принципи